

СУМСЬКА ОБЛАСНА РАДА
УПРАВЛІННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я
СУМСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ
АДМІНІСТРАЦІЇ
ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
СУМСЬКА ОБЛАСНА НАУКОВА
МЕДИЧНА БІБЛІОТЕКА

Шапаренко П.П.

(1931-2008)

*Фундатор оригінальних наукових
досліджень*

Біобібліографічний покажчик
(до 85-річчя від дня народження
Павла Пилиповича Шапаренка)

Суми–2016

***Відповідальний за
випуск:***

Безверха О.В., завідувача відділом
науково-бібліографічної та
інформаційної роботи

***Матеріал підго-
тувала:***

Безверха О.В.

***Комп'ютерний
набір та верстка:***

Безверха О.В.

Фундатор оригінальних наукових досліджень : біобібліограф. показчик до 85-річчя від дня народження Павла Пилиповича Шапаренка / уклад. О. В. Безверха. – Суми, 2016. – Вип. 17. – 20 с. – (Серія «Видатні медики Сумщини»).

Біобібліографічний показчик присвячений 85-річчю від дня народження вченого, доктора медичних наук, професора кафедри анатомії людини Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова, академіка Міжнародної академії інтегративної антропології.

Видання містить відомості про життєвий і творчий шлях П. П. Шапаренка, основні наукові праці, перелік патентів на винаходи, наукові праці, підготовлені під його керівництвом та літературу про нього. Наукові праці у показчику розташовані в алфавіті авторів і назв.

Розрахований на спеціалістів медичної галузі та всіх, хто цікавиться питаннями історії медичної науки, охорони здоров'я.

Зміст

1. Життєвий і творчий шлях професора Павла Пилиповича Шапаренка	4
2. Шапаренко П. П. та кафедра нормальної анатомії людини ВНМУ ім. М. І. Пирогова.....	7
3. Основні наукові праці П. П. Шапаренка	10
4. Перелік патентів на винаходи.....	16
5. Наукові праці, підготовлені під керівництвом П. П. Шапаренка	17
6. Література про Павла Пилиповича Шапаренка.....	18

Життєвий і творчий шлях професора Павла Пилиповича Шапаренка

22 лютого 2008 року після тяжкої хвороби перестало битися серце Шапаренка Павла Пилиповича - доктора медичних наук, професора кафедри анатомії Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова.

Народився Павло Пилипович 10 вересня 1931 року в с. Кіндратівка Хотинського району Сумської області в сім'ї колгоспників, яка привчила його змалечку до шанобливого ставлення до батьків, вчителів і старших людей. В 1951 році закінчив на «відмінно» Сумську фельдшерську школу і без вступних іспитів був зарахований до Вінницького медичного інституту.

Студентські роки дали можливість в повній мірі розкритись здібностям і таланту Павла Шапаренка в навчанні, громадській роботі. Навчаючись на «відмінно», Павло Шапаренко обирався членом комітету комсомолу інституту, плідно працював у наукових студентських гуртках. Через захоплення дослідницькою роботою Павла Шапаренка залишили в аспірантурі при кафедрі нормальної анатомії після закінчення ним з відзнакою Вінницького медичного інституту (1957). Під керівництвом професора В. Г. Українського він виконав кандидатську дисертацію «Матеріали до анатомії плечового суглоба людини». З 1960 року Павло Пилипович - асистент кафедри анатомії, з 1980 - доцент, а з 1990 по 2007 р. - завідувач.

Як досвідчений організатор навчально-виховного процесу П. П. Шапаренко працював заступником декана медичного та педіатричного факультетів, керівником великої партійної організації медичного інституту. З його ініціативи у медінституті була увічнена пам'ять випускників, викладачів, студентів, які загинули під час Великої Вітчизняної війни. На їх честь побудовано обеліск Слави, а площа біля обеліска стала місцем проведення університетських урочистостей.

Успішно поєднуючи навчально-методичну, виховну та науково-дослідну роботу, П. П. Шапаренко 1990 року захищає докторську дисертацію «Закономірності пропорційного формування частин

тіла людини в постнатальному онтогенезі». Згодом йому присвоєно вчене звання професора. На кафедрі, якою керував професор П. П. Шапаренко, сформувався дружній колектив. З семи підготовлених ним кандидатів наук шість працюють на кафедрі анатомії. Під його керівництвом виконано три докторських дисертацій. Він спрямував зусилля викладачів кафедри на вивчення студентами клінічних аспектів анатомії. Це дає можливість студентам глибше засвоювати особливості будови органів та систем на доклінічному етапі навчання. Павлу Пилиповичу була притаманна постійна турбота про зразкове методичне забезпечення навчального процесу. Він - автор двотомного підручника з анатомії людини, першого після 20-х років минулого століття українською мовою підручника для студентів вищих медичних навчальних закладів.

Широкий кругозір, різнобічна ерудиція професора П. П. Шапаренка, тісне співробітництво з представниками інших напрямків морфологічних досліджень стали підґрунтям створення ним нового наукового напрямку - вивчення закономірностей сомато- і органогенезу людини в процесі її розвитку. Ним і групою його учнів проведено дослідження антропологічного статусу і фізичного розвитку людей різних вікових груп Подільського етнотериторіального регіону України. Науковий напрямок кафедри підтримується Європейською асоціацією антропологів.

П. П. Шапаренко - фундатор оригінальних наукових досліджень: «Спіралеподібної будови м'язової системи», «Єдиної біомеханічної моделі кінцівок людини і хребетних тварин», «Принципу пропорційності в сомато- і органогенезі». Його перу належить понад 200 наукових праць, зокрема 4 монографії, 10 методичних посібників.

Професор П. П. Шапаренко був енергійною і цілеспрямованою людиною, пропагандистом здорового способу життя, дбайливим керівником, поза увагою якого не залишався жодний студент, що навчався на кафедрі. Йому, як наставнику, щиро вдячні молоді викладачі за постійну турботу про підвищення викладацької майстерності і наукове вдосконалення. Були звичними для викладачів і студентів регулярні відвідування П. П. Шапаренком всіх академічних груп під час практичних занять і його відверті бесіди зі студентами. Порядність, вимогливість і працьовитість, чуйність,

співучасть і доброта, доброзичливе ставлення до студентів, викладачів та колег університету забезпечили йому високий авторитет. З таким керівником приємно було працювати.

Як досвідченого анатома П. П. Шапаренка обрано до складу координаційної ради Міжнародної асоціації морфологів країн СНД. Наказом МОЗ України з 1997 року Павла Пилиповича призначено відповідальним секретарем наглядової ради Національного музею-садиби М. І. Пирогова. Його обрали академіком Міжнародної академії інтегративної антропології, головою обласного товариства морфологів, членом редколегії наукового журналу «Вісник морфології».

В. М. Мороз, ректор ВНМУ ім. М. І. Пирогова

Ю. Б. Чайковський, президент Наук. т-ва АГЕТ України

Ю. Й. Гумінський, перший проректор ВНМУ ім.

М. І. Пирогова

Г. Я. Костюк, зав. кафедри топогр. анатомії та оперативної хірургії

ВНМУ ім. М. І. Пирогова

Шапаренко П. П. та кафедра нормальної анатомії людини ВНМУ ім. М. І. Пирогова

Історія кафедри анатомії людини Вінницького національного медичного університету починалася з Вінницького філіалу Всеукраїнського медичного інституту (1930 р.) та вечірнього виробничого медичного інституту (1932 р.), де курс анатомії людини студентам вечірнього і заочного відділень викладав лікар С. М. Гаєвський. Зі створенням в 1934 році Вінницького медичного інституту для організації кафедри нормальної анатомії з Київського медичного інституту був запрошений доцент А. Я. Пивовонський, яким з колективом викладачів була організована кафедра анатомії, що знаходилась в тісному приміщенні на території обласної лікарні ім. М. І. Пирогова.

В 1951 році кафедру очолив переведений з Кишинівського медичного інституту доцент В. Г. Український. Саме з його діяльністю на кафедрі розпочалася планова науково-дослідна робота, здійснювалося становлення викладацького колективу, оснащення препаратами та створення анатомічного музею.

Дисертаційні дослідження Г. В. Терентьевої, О. М. Недорізанкж, Н. М. Козир, Г. О. Соколова, **П. П. Шапаренка**, Л. П. Смольського, В. А. Корнійчука, І. М. Хоревіна, Ю. М. Лучанського завершилися

захистом дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук.

Серед аспірантів професора В. Г. Українського були **П. П. Шапаренко**, А. П. Крисюк, В. В. Слободянюк, С. М. Разін. В. В. Слободянюк аспірантуру не закінчив, а **П. П. Шапаренко**, А. П. Крисюк і С. М. Разін - успішно завершили.

З кінця 1990 р. після захисту докторської дисертації на тему: «Закономерности пропорционального формообразования частей тела человека в постнатальном онтогенезе» кафедру очолює д.м.н., професор **П. П. Шапаренко**.

Основним науковим напрямком кафедри стало «Вивчення закономірностей соматичної статури і фізичного розвитку людей Подільського етнотериторіального регіону України в пренатальному і постнатальному онтогенезі». Продовжується також розробка тем, присвячених проблемам морфогенезу внутрішніх органів і серцево-судинної системи. Кафедра є єдиною в Україні, що розробляє проблеми соматичного статусу фізичного розвитку її населення.

В 2000 р. надруковано монографію професора **П. П. Шапаренка** «Принципи пропорційності в соматогенезі». Науковий напрямок кафедри узгоджений і підтримується Європейською асоціацією антропологів. Започаткований на кафедрі антропологічний напрямок вивчення розвитку людини є перспективним і необхідним для вирішення актуальних проблем охорони здоров'я на Україні. У розробці наукової програми кафедри беруть активну участь члени студентського наукового гуртка, які проводять антропологічні обстеження мешканців міста і області, ними виконано 24 наукових праці.

У викладацькій роботі колектив кафедри значне місце приділяє клінічному аспекту вивчення анатомії людини. Саме з урахуванням цього підготовлено методичні розробки, видані навчально-методичні посібники. У видавництві «Здоров'я» виходить 2-х томний підручник анатомії (**П. П. Шапаренко**, Л. П. Смольський). Кафедра інтегрує навчальний процес з клінічними кафедрами, читаються спільні лекції з окремих питань, де професор-клініцист обґрунтовує важливість знань тієї чи іншої теми на конкретних клінічних прикладах. Кафедрою розроблені комп'ютерні (біля 2000 питань) програми

тестового контролю і навчання по всьому курсу анатомії людини, ці програми впроваджуються в навчальний процес.

Кафедра брала участь у створенні нового навчального плану з анатомії. З 15 викладачів кафедри 12 мають науковий ступінь (80%).

Під керівництвом професора **П. П. Шапаренка** захищені докторські дисертації В. О. Фіщенко, Л. В. Фоміної, Ю. Г. Гумінського і 7 кандидатських дисертацій.

Основні наукові праці П. П. Шапаренка

1. Антропологічна характеристика людей прогресивного періоду розвитку / П. П. Шапаренко, В. О. Єрмольєв, С. А. Чешенчук [та ін.] // Актуальні питання морфогенезу : матер. наук. конф. - Чернівці, 1996. - С. 371-372.
2. Антропологічний статус і фізичний розвиток новонароджених та дітей періоду прогресивного розвитку Подільського етнотериторіального регіону України / П. П. Шапаренко, В. О. Єрмольєв, К. В. Супрунов, Н. В. Яцик [та ін.] // Актуальні питання морфології : матер. І Нац. конгресу анатомів, гістологів, ембріологів та топографоанатомів України. - Івано-Франківськ, 1994. - С. 190.
3. Возрастная изменчивость соотносительной длины сегментов верхней и нижней конечностей / П. Ф. Шапаренко, В. А. Ермольев, А. В. Шипицына [и др.] // Морфология. - С.-Пб., 2004. - Т. 126, № 4. - С. 139.
4. Гуминский Ю. И. Структурная пропорциональность опорно-двигательного аппарата человека как основа биомеханического моделирования / Ю. И. Гуминский, П. Ф. Шапаренко, В. П. Гончарук // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. : Фізична культура, спорт та здоров'я нації. - Вінниця, 1994. - С. 413-415.
5. Деякі особливості закономірностей ростових процесів у дітей різних вікових груп / П. П. Шапаренко, В. О. Єрмольєв, В. Ф. Мазченко [и др.] // Буковинський медичний вісник. - Чернівці, 2001. - Т. 1, № 2. - С. 257-258.
6. Динаміка морфо-функціональних показників розвитку дітей та підлітків різних конституціональних типів / П. П. Шапаренко, В. О. Єрмольєв, В. Ф. Мазченко, Н. В. Яцик // Матеріали XIV об'єднаної наукової медико-технічної конференції з міжнародною участю. - К.-Вінниця, 1996. - С. 38.

7. Єрмольєв В. О. Анатомія в схемах (спланхнологія): до 185-річчя від дня народження М. І. Пирогова : навч.-метод. посіб. / В. О. Єрмольєв ; ред. П. П. Шапаренко ; Вінницький ДМУ ім. М. І. Пирогова. - Вінниця, 1995. - 193 с.
8. Изменчивость морфологических признаков в постнатальном онтогенезе / П. Ф. Шапаренко, В. А. Ермольев, В. Ф. Мазченко [и др.] // Матеріали XIII об'єднаної наукової медико-технічної конференції з міжнародною участю. – К.-Вінниця, 1995. - С. 27.
9. Особенности развития сегментов конечностей в подростковом возрасте / П. Ф. Шапаренко, В. А. Ермольев, В. Ф. Мазченко [и др.] // Морфология. - С.-Пб., 2004. - Т. 126, № 4. - С. 139.
10. Особливості соматогенезу хворих ідіопатичним сколіозом / П. П. Шапаренко [та ін.] // Вісник ВДМУ. - 1998. - Т. 2, № 2. - С. 460-461.
11. Поздовжні розміри тіла, динаміка їх вікових змін у новонароджених, дітей годовалого віку, раннього дитинства та дорослих / П. П. Шапаренко [та ін.] // Український медичний альманах. - 1998. - № 3. - С. 168-170.
12. Принципи пропорції, симетрії, структурної гармонії та математичного моделювання в морфології : матер. міжнар. симп., (м. Вінниця, 5-9 трав. 1997 р.) : пам'яті Когана Б. Й. / ред. В. М. Мороз [та ін.]. - Вінниця, 1997. - 256 с.
13. Пропорциональная детерминированность параметров тела и сердца человека / П. Ф. Шапаренко, Г. П. Шапаренко, Ю. И. Гуминский [и др.] // Морфология. - С.-Пб., 1996. - № 2. - С. 105.
14. Пропорциональность - критерий оценки моторной одаренности спортсмена / П. Ф. Шапаренко, С. П. Лысюк, В. А. Ермольев [и др.] // Гипнология и интегративная антропология на службе педагогической, спортивной, медицинской и психотерапевтической практики : матер. междунар. конф. - Майкоп, 1994. - С. 300-302.
15. Пропорциональность телосложения в постнатальном онтогенезе / П. Ф. Шапаренко, В. А. Ермольев, К. В. Супрунов [та ін.] // Матеріали XII об'єднаної наукової медико-технічної конф. з міжнародною участю. – К.-Вінниця, 1994. - С. 42.

16. Шапаренко П. П. Анатомія людини : підруч. : у 2 т. / П. П. Шапаренко, Л. П. Смольський. - К. : Здоров'я. - Т. 2 : Анатомія людини. / П. П. Шапаренко, Л. П. Смольський ; ред. П. П. Шапаренко. – К. : Здоров'я, 2005. - 372 с.
17. Шапаренко П. П. Анатомія людини : підруч. для студ. вищ. мед. навч. закл. III-IV рівнів акредитації : у 2 т. / П. П. Шапаренко, Л. П. Смольський ; ред. П. П. Шапаренко. – К. : Здоров'я, 2003. - Т. 1. - 376 с.
18. Шапаренко П. П. Анатомія людини : підруч. для студ. вищ. мед. навч. закл. III-IV акредитації : у 2 т. / П. П. Шапаренко, Л. П. Смольський ; за ред. П. П. Шапаренка. – К. : Здоров'я, 2005. - Т. 2. - 372 с.
19. Шапаренко П. П. Анатомія людини : підруч. / П. П. Шапаренко, О. М. Недорізанюк. - Т. 1 : Osteосиндесмологія. Міологія / Вінницький ДМУ ім. М. І. Пирогова ; ред. П. П. Шапаренко. - Вінниця, 1998. - 227 с.
20. Шапаренко П. П. Анатомія людини : підруч. / П. П. Шапаренко, О. М. Недорізанюк. - Т. 2 : Спланхнологія. Центральна нервова система / Вінницький ДМУ ім. М. І. Пирогова ; ред. П. П. Шапаренко. - Вінниця, 1999. - 262 с. : ил.
21. Шапаренко П. П. Анатомія людини : підруч. / П. П. Шапаренко. - Т. 2 : Серцево-судинна система. Нервова система. Черепні нерви. Органи чуття. Антропологія і антропометрія / П. П. Шапаренко, Л. П. Смольський ; ред. П. П. Шапаренко. - Вінниця : ВДМУ, 2002. - 374 с. : ил.
22. Шапаренко П. П. Анатомія людини : підруч. / П. П. Шапаренко. - Т. 2: Спланхнологія. Центральна нервова система / П. П. Шапаренко, Л. П. Смольський ; ред. П. П. Шапаренко. - Вінниця : ВДМУ, 2001. - 255 с. : ил.
23. Шапаренко П. П. Анатомія людини : підруч. / П. П. Шапаренко. - Т. 3 : Серцево-судинна система. Черепні нерви. Органи чуття. Антропологія і антропометрія / П. П. Шапаренко, Л. П. Смольський ; ред. П. П. Шапаренко. - Вінниця : ВДМУ, 2002. - 300 с. : ил.

24. Шапаренко П. П. Антропометрія / П. П. Шапаренко. - Вінниця : ВДМУ, 2000. - 71 с. : іл, табл.
25. Шапаренко П. П. Антропометрія та система топографоанатомічних координат тіла людини / П. П. Шапаренко, М. П. Бурих. - Вінниця : ВДМУ, 2000. - 102 с. : іл, табл.
26. Шапаренко П. П. Біомеханічні константи як морфологічні критерії оцінки в реконструктивній хірургії / П. П. Шапаренко // Актуальні питання морфології : фахове вид. наук. праць ІІ Нац. конгресу АГЕТ України. – Луганськ, 1998. - С. 255-256.
27. Шапаренко П. П. Вікові особливості соматичного, функціонального і статевого розвитку вінницьких школярів / П. П. Шапаренко [и др.] // Biomedical and Biosocial Anthropology. – 2006. - № 6. - С. 5-14.
28. Шапаренко П. П. Деякі особливості та проблеми підготовки іноземних студентів на кафедрі анатомії людини Вінницького державного медичного університету ім. М. І. Пирогова / П. П. Шапаренко, Л. В. Фоміна, О. В. Шипіцина // Медична освіта. – 2002. - № 3. - С. 283-285.
29. Шапаренко П. П. Історія та традиції Вінницьких анатомів : про кафедру нормальної анатомії ВНМУ ім. М. І. Пирогова] / П. П. Шапаренко. - Б. м. : б. в. - Б. ц.
30. Шапаренко П. П. Кафедра анатомії людини - її історія та становлення / П. П. Шапаренко, Л. П. Смольський // Вінницький державний медичний університет ім. М. І. Пирогова : матер.з історії університету / ред. В. М. Мороз. - Вінниця, 1994. - С. 35-41.
31. Шапаренко П. П. Маса тіла, як величина інтегративна з ростом різнонаправлених ознак тіла людини / П. П. Шапаренко // Вісник морфології. - 1998. - Т. 4, № 1. - С. 162-164.
32. Шапаренко П. П. Методика визначення спіралеподібної орієнтації м'язів верхньої кінцівки плодів та дорослих людей зрілого віку / П. П. Шапаренко, В. С. Школьніков, Н. У. Причишина // Вісник проблем біології і медицини. - 2003. - Т. 5. - С. 59-61.

33. Шапаренко П. П. Особливості макроморфології м'язів нижньої кінцівки плодів та новонароджених / П. П. Шапаренко, В. П. Гончарук ; Вінницький ДМУ ім. М. І. Пирогова // Матеріали VI Всеукр. наук.-практ. та навч.-метод. конф. завкафедр заг. хірургій мед. вузів Україн. – Вінниця, 1998. - С. 165-166.
34. Шапаренко П. П. Особливості формування структури та сили м'язів верхньої кінцівки людини в залежності від віку / П. П. Шапаренко, В. С. Школьніков, Ю. Й. Гумінський // Вісник морфології. - 2003. - Т. 9, № 1. - С. 109-113.
35. Шапаренко П. П. Принцип пропорциональности в соматогенезе : монографія / П. Ф. Шапаренко. - Винница, 1994. - 224 с. : ил.
36. Шапаренко П. П. Принцип рекурентності в системній будові тіла людини / П. П. Шапаренко, Ю. Й. Гумінський // Тез. докл. респ. науч.-практ. конф. - Полтава, 1995. - С. 65.
37. Шапаренко П. П. Принципи структурної математичної гармонії в морфології людини / П. П. Шапаренко, Ю. Й. Гумінський // Вісник ВДМУ. - 2000. - Т. 4, № 1. - С. 256-257.
38. Шапаренко П. П. Слово про вчителя : про проф. В. Г. Українського / П. П. Шапаренко, Л. Смольський // Молодий медик. - 1993. - 25 січ. - № 2 : фот.
39. Шапаренко П. П. Тіло людини, серце, гіпертонічна хвороба (соматометричне та ехокардіографічне дослідження) : монографія / П. П. Шапаренко, В. І. Денисюк, Г. П. Шапаренко. - Вінниця : ВНМУ, 2000. - 133 с. : 10 іл.
40. Шапаренко П. П. Формоутворення м'язів верхньої кінцівки людини у пренатальному періоді розвитку та у людей зрілого віку / П. П. Шапаренко, В. С. Школьніков // Молода спортивна наука України. - 2003. - Т. 7, № 3. - С. 416-419.
41. Шапаренко П. Ф. Закономерности пропорционального формообразования частей тела человека в постнатальном онтогенезе : анатомо-макроморфометр. исслед. : автореф. дис. ... д-ра мед.наук : 14.00.02 / П. Ф. Шапаренко, 1990. - 35 с.

42. Шапаренко П. Ф. Способ математического моделирования нормальных индивидуальных параметров внутренних органов человека / П. Ф.Шапаренко, Ю. И. Гуминский // Матеріали міжнар. симпоз., (м. Вінниця, 5-9 травня 1997 р.). – Вінниця : МОЗ України, 1997. - С. 217-218.
43. Shaparenko P. P. Human body symmetry, harmony of forms and structures. Siple of Golden Section / P. P.Shaparenko, Y. Gouminsky // Вісник морфології. - Вінниця, 1995. - Т. 1, № 1.- С. 23-26.

Перелік патентів на винаходи

1. Прилад для вимірювання сили м'язів обертових рухів : пат. 49403 Україна : МПК А63В 23/035, А61В 5/22 / Гончарук В. П., Шапаренко П. П., Школьніков В. С., Качан В. В. ; заявник та патентовласник Вінницький ДМУ ім. М. І. Пирогова. - № 2001128228 ; заявл. 03.12.2001 ; опубл. 16.09.2002, Бюл. № 9.
2. Спосіб визначення прогностичних нормальних індивідуальних параметрів внутрішніх органів людини : пат. 35740 Україна : МПК А61В 5/107 / Шапаренко Г. П., Шапаренко П. П., Гумінський Ю. Й. ; заявник та патентовласник Вінницький ДМУ ім. М. І. Пирогова. - № 98041798 ; заявл. 09.04.1998 ; опубл. 16.04.2001, Бюл. № 3.
3. Спосіб визначення спіралеподібного розташування скелетних м'язів верхньої кінцівки людини : пат. 55116 Україна : МПК G09В 23/28 / Шапаренко П. П., Школьніков В. С., Гацький О. О. ; заявник та патентовласник Вінницький ДМУ ім. М. І. Пирогова. - № 2002075387 ; заявл. 01.07.2002 ; опубл. 17.03.2003, Бюл. № 3.
4. Спосіб оперативного лікування привичного переднього піддзубоподібного вивиху плеча : пат. 22514 Україна : МПК А61В 17/56 / Фіщенко В. О., Костюк В. Г., Кисіль І. Ю., Шапаренко П. П. ; заявник та патентовласник Вінницький ДМУ ім. М. І. Пирогова. - опубл. 17.03.1998.

**Наукові праці, підготовлені під керівництвом
П. П. Шапаренка**

1. Гумінський Ю. Й. Закономірності соматичних та сомато-вісцеральних пропорцій організму людини в нормі : автореф. дис. на здобуття наук.ступеня д-ра мед. наук : спец. 14.03.01 «Нормальна анатомія» / Ю. Й. Гумінський ; наук. консультант П. П. Шапаренко. – К., 2002.
2. Мазченко В. Ф. Особливості соматичного і функціонального розвитку підлітків періоді статевого дозрівання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мед. наук : спец. 14.03.01 «Нормальна анатомія» / В. Ф. Мазченко ; наук. керівник П. П. Шапаренко. – Вінниця, 2007.
3. Шевченко В. М. Вікові особливості будови тіла дітей 4-12 років та дорослих людей 17-21 років : автореф. дис. на здобуття наук.ступеня канд. мед. наук : спец. 14.03.01 «Нормальна анатомія» / В. М. Шевченко ; наук. керівник П. П. Шапаренко. – Тернопіль, 2007. – 21 с.
4. Шевчук Ю. Г. Вплив загальної вертикальної вібрації на морфологію серця інтактних і вагітних щурів та їх потомства : автореф. дис. на здобуття наук.ступеня канд. мед. наук : спец. 14.03.01 «Нормальна анатомія» / Ю. Г. Шевчук ; наук. керівник П. П. Шапаренко. – Х., 2000. – 16 с.
5. Шипіцина О. В. Вікові особливості будови тіла дітей перинатального періоду розвитку, віком до 1 року та дорослих людей 17-21 років : автореф. дис. на здобуття наук.ступеня канд. мед. наук : спец. 14.03.01 «Нормальна анатомія» / О. В. Шипіцина ; наук. керівник П. П. Шапаренко. – Тернопіль, 2001. – 21 с.
6. Школьніков В. С. Макроскопічна будова і спіралеподібна орієнтація м'язів верхньої кінцівки людини : автореф. дис. на здобуття наук.ступеня канд. мед. наук : спец. 14.03.01 «Нормальна анатомія» / В. С. Школьніков ; наук. керівник П. П. Шапаренко. – Вінниця, 2003.

Література про Павла Пилиповича Шапаренка

1. Козир Н. Науковий анатомічний : про діяльн. наук. гуртка каф. норм. анатомії Вінницького мед. ін-ту / Н. Козир // Молодий медик. - 1968. - 16 лют. - № 7.
2. Павло Пилипович Шапаренко: «Ми любимо своїх студентів!» : бесіда з проф., зав. кафедри нормальної анатомії Вінницького мед. ун-ту П. П. Шапаренком / П. П. Шапаренко ; спілкувалась О. Вітюк // Молодий медик. - 2000. - верес. - № 7. - С. 5 : фот.
3. Павло Пилипович Шапаренко // Клінічна анатомія та оперативна хірургія. – 2008. - Т. 7, № 2. – С. 89-90.
4. Павло Пилипович Шапаренко – уважний викладач та Вчитель // Молодий медик. - 2006. - верес. - № 4. - С. 6.
5. Пам'яті товариша, колеги, вчителя: Шапаренко Павло Пилипович : про проф. кафедри нормальної анатомії ВНМУ П. П. Шапаренка // Молодий медик. - 2008. - С. 6 : фот.
6. Шапаренко Павло Пилипович (до 70-річчя з дня народження) // Вісник Вінницького державного медичного ун-ту. - 2001. - Т. 5, № 2. - С. 614-615 : портр.
7. Шапаренко Павло Пилипович (до 70-річчя з дня народження) // Вісник морфології. - 2001. -Т. 7, № 2. - С. 309 : портр.
8. Шапаренко Павло Пилипович (до 75-річчя від дня народження) // Biomedical and Biosocial Anthropology. – 2006. - № 6. – С. 240-241.
9. Штупун, Надія. Павло Шапаренко ребальзамував тіло Пирогова / Н. Штупун // Газета по-українськи Україна. – Режим доступу : http://gazeta.ua/articles/ukraine-newspaper/_pavlo-saparenko-rebalzamuvav-tilo-pirogova/212110. - Заголовок з екрану.
10. Щупка О. Вчений родом з Кіндратівки : про проф. ВНМУ ім. М. І. Пирогова П. П. Шапаренка / О. Щупка // Вперед. - 2014. - 7 берез. - № 8/9. - С. 10 : фот.
11. Щупка О. Професор родом з Кіндратівки : про вчених-анатомів, уродж. Сумщини / О. Щупка // Медицина і здоров'я. - 2014. - 7 серп. - № 30/31. - С. 7.

12. Щупка О. Професор родом із Кіндратівки : про проф. ВНМУ ім. М. І. Пирогова П. П. Шапаренка / О. Щупка // Ярмарок. - 2014. - 10 квіт. - № 15. - С. 2 : фот.

**40030, м. Суми,
вул. Петропавлівська, 105
Сумська обласна наукова медична бібліотека
Тел/факс: 655-106
Тел: 62-23-57**